

Az Evangelii gaudium kateketikai perspektívái az Antiquum Ministerium motu proprioiban

Sergio Pérez Baena
Universidad Pontificia de Salamanca, CRETA

Bevezetés

A katekéta szolgálatának elismerése igazi örömet jelentett a katekéták körében, egyrészt, mert az evangelizáció középpontjába helyezi a katekézist, másrészt, mert emlékeztet a katekézis, a közösség és az igehirdetés kapcsolatára.

Ferenc pápa azzal, hogy 2021. május 10-én közzétette az *Antiquum ministerium* kezdetű motu propriót, úgy gondolom, lezárta az *Evangelii gaudium* apostoli buzdításával megkezdett utat.

Most, ebben a néhány percben igyekszem megvizsgálni az *Evangelii gaudium* kateketikai perspektíváit, melyek megmutatkoznak az *Antiquum ministeriumban*.

1. Előszó

A második pontban szeretnék néhány, számomra érdekesnek tűnő gondolatból kiindulni. Ahogy a mai tanulmányi napból is láthatjuk, az *Evangelii gaudium* apostoli buzdítás annyira sokrétű, hogy még képtelenek vagyunk szembenézni a benne foglalt kihívásokkal.

Ferenc pápában megvolt a bátorság, és szembesítette az Egyházat a mai világ néhány kérdésével és igényével.

Érdekesnek és szükségesnek tartom, hogy mielőtt a katekézistről és a katekéta szolgálatáról beszélnénk, említsünk néhányat azok közül a kihívások közül, amelyeket az *Evangelii gaudium* a szívünkbe helyez.

1.1 Az új evangelizáció megvalósulásának területei

Az új evangelizáció alapvetően három területen valósul meg (EG 14):

- A hívők növekedésére irányuló rendes lelkipásztorkodás, hogy egyre jobban és egész életükkel válaszoljanak Isten szeretetére.
- Lelkipásztorkodás olyan megkeresztelt személyekkel, akik nem teljesítik a keresztség követelményeit. Olyan lelkipásztorkodás, amely arra törekszik, hogy átéljék a megtérést, amely visszaadja számukra a hit örömét és az evangélium iránti elköteleződés vágyát.
- Az evangélium hirdetése azoknak, akik nem ismerik Jézus Krisztust, vagy mindig is elutasították Őt. Mindenkinnek joga van megkapni az evangéliumot. A keresztények kötelessége, hogy hirdessék az evangéliumot anélkül, hogy bárkit is kizárnának. De nem, mint akik új terhet raknak rájuk, hanem akik megosztanak egy örömet, szép távlatot mutatnak, és egyfajta vágykeltő lakomára hívnak.

Ha tekintetbe vesszük ezeket a területeket, másképp szervezzük a lelkipásztori munkánkat és kateketikai javaslatainkat. Elmondhatjuk, hogy minden közösségben, minden egyházmegyében jelen van ez a három különböző terület, amelyek három különböző lelkipásztori megközelítést igényelnek.

1.2 Kitekintés az egyházra

Az Egyháznak missziós átalakulásra van szüksége, hogy a mai világnak hirdetni tudja az evangéliumot.

Ferenc pápa elmondja, hogy milyennek kell lennie az Egyháznak:

- kifelé lépő, kifelé forduló egyháznak, amely az üdvösség örömét hozza (EG 20–23);
- olyan egyháznak, amely igyekszik előmozdítani egy igazi megtérő lelkipásztorkodást (EG 25–33);
- olyan egyháznak, amelynek szíve nyitott mindenki felé, és a valóban gyakorolt irgalom által őszinte befogadást él (EG 34–49).

Ferenc pápa megosztotta mindnyájunkkal az álmát: „Olyan missziós választásról álmodom, amely képes átformálni mindent, hogy a szokások, stílusok, időbeosztások, nyelvezetek és minden egyházi struktúra inkább a mai világ evangelizálására alkalmas csatornává váljon, mintsem az önfenntartás eszköze legyen. A struktúrák megújítását, melyet a lelkipásztori megtérés követel, csak ilyen értelemben lehet venni: úgy kell eljárni, hogy ezek a struktúrák mindinkább missziós jelleggé váljanak. Így a rendszeres lelkipásztorkodás minden szinten kifelé terjedőbb és nyitottabb legyen, a lelkipásztorkodás aktív szereplői pedig legyenek a »kilépés« szüntelen állapotában. Eként segítse elő mindazok pozitív választát, akiknek Jézus felkínálja a barátságát” (EG 27).

1.3 Figyelem minden megkeresztelt ember missziós feladatára

Az evangelizáció az egész Egyház feladata. Az Egyház az evangelizáló tevékenységével az isteni kegyelem eszközeként működik közre, amely minden lehetséges szupervíziót meghaladóan, szüntelenül munkálkodik. Egyháznak lenni annyit jelent, mint Isten népének lenni, akit Isten meghívott, szeret és küld (vö. EG 111–118).

Mindannyiunk számára ismert az *Evangelii gaudium* 120. cikkelye: „A keresztség erejében Isten népének minden tagja misszionárius tanítvány lett (vö. Mt 28,19). Minden megkeresztelt ember, akármilyen egyházi funkciója vagy hitismeretekben való jártassága legyen is, az evangelizáció aktív alanya. Helytelen volna egy olyan elképzelésre gondolnunk, miszerint szakképzett munkások viszik előre az evangelizációt, miközben a nép többi tagja egyszerűen csak befogadja cselekedeteiket. Az új evangelizációnak magában kell hordoznia minden egyes megkeresztelt újfajta aktív szereplővé válását. Ez a meggyőződés közvetlen felszólítássá válik minden keresztény felé, hogy senki ne mondjon le a saját evangelizációs feladatáról, lévén, hogyha valaki valóságosan megtapasztalta az üdvözítő Isten szeretetét, nem szorul hosszas felkészítésre, hogy elmenjen és hirdesse azt, nem várhat arra, hogy sok előadásban vagy hosszas oktatásban legyen része. Minden keresztény annyira misszionárius, amennyire Jézus Krisztusban találkozott Isten szeretetével; többé ne mondjuk, hogy »tanítványok« és »misszionáriusok« vagyunk, hanem azt mondjuk mindig, »misszionárius-tanítványok« vagyunk” (EG 120).

1.4 A karizmák szerepe az evangelizációban

Az *Evangelii gaudium* mindenkit arra hív, hogy odaadással vegyen részt az új evangelizációban. Mindnyájan fontosak vagyunk, mindannyian más és más karizmat, más és más hivatást kaptunk. Ferenc pápa a 130. cikkelyben megosztja velünk: „A Szentlélek az egész Egyházat gazdaggá teszi, hogy a különböző karizmákkal is evangelizáljon. A karizmák az Egyház megújulását és épülését szolgáló ajándékok. Nem egy bizonyos csoportra bízott zárt örökséget képeznek, hanem a Léleknek az egyházi testbe beépülő ajándékai ezek, melyek a középpont, Krisztus felé irányulnak, akikből evangelizáló erőként sugároznak szét. Egy karizma hitelességének világos jele az egyháziassága, azaz arra való képessége, hogy harmonikusan beilleszkedjék Isten szent népe életébe mindenkinek a javára. A Szentlélektől támasztott hiteles újdonságnak nem kell árnyékot vetnie más lelki-ségekre és ajándékokra azért, hogy önmagát kiemelve. Minél inkább az evangélium szívére tekint egy karizma, gyakorlása annál egyházasabb lesz. Még ha fáradságba kerül is, e karizma a közösségben mutatkozik hitelesen és titokzatosan termékenyen. Ha az Egyház megéli ezt a kihívást, akkor a béke modelljévé lehet a világban.” (EG 130)

Ezek a szempontok számos olyan valóságot emelnek ki, amelyekre az *Antiquum ministerium* konkrétan rámutat, különösen egy olyan missziós egyház szükségességére, amely minden megkeresztelt személy hivatásának előmozdításával válaszol az evangelizáció kihívásaira. Az *Antiquum ministerium* által bemutatott szolgálat a karizmák sokrétűsége, amelyeket, ha közösségben megélünk, az evangélium hirdetését szolgálják. De nézzük meg közelebbről az *Evangelii gaudium* kateketikai javaslatát, hogy egybe tudjuk vetni Ferenc pápa motu proprio-jával.

2. Katekézis az *Evangelii gaudiumban*

Ferenc pápa úgy mutatja be a katekézist az *Evangelii gaudiumban*, mint választ annak szükségességére, hogy mindenkit be kell vonni az evangélium hirdetésébe. Mint mondtuk, mindannyian részt veszünk hivatásunknak és szakértelmünknek, kompetenciánknek megfelelően az evangelizáció folyamatában. Az apostoli buzdítás a harmadik fejezetében olyan katekézist javasol, amelyet két valóság jellemez: a kérügma és a műsztagógia.

Ferenc pápa szerint a kérügma azt jelenti, hogy ajkunkon felhangzik az első igehirdetés: „Jézus Krisztus szeret téged. Életét adta azért, hogy üdvözítsen, és most mindennap melletted él, hogy megvilágosítsen, megerősítsen, megszabadítsen téged” (EG 164). A kérügma „a Szentlélek tüze, aki nyelvek formájában ajándékozza magát, és fölébreszti bennünk a Jézus Krisztusba vetett hitet, aki halálával és feltámadásával kinyilatkoztatja és közli velünk az Atya végtelen irgalmát.” (EG 164)

A katekézis és a lelkipásztori munka kérügmatikus dimenziója ebben az egyházi időszakban az első igehirdetéshez kapcsolódik, amely nem időbeli, hanem minőségi értelemben első.

A kérügma központisége megkövetel néhány jellegzetességet a hirdetésben a katekézis számára, melyek ma mindenütt szükségesek: a katekézis „fejezze ki Istennek a vallási és erkölcsi kötelezettségeket megelőző üdvözítő szeretetét, ne kényszerítse rá senkire az igazságot, és szólítsa meg a szabadságot, legyen benne öröm, készítés, életerő és harmonikus teljesség, a prédikációt ne redukálja néhány, esetenként inkább filozófiai, mint evangéliumi tantételre.” (EG 165)

A keresztyén beavatásban a katekézis másik jellegzetessége a műsztagógia. A műsztagógia „a képzés tapasztalatának szükséges fokozatossága, amelyben az egész közösség részt vesz, illetve a keresztyén beavatás liturgikus jeleinek megújított értékelése” (EG 166). A műsztagógia fokozza a közösségi dimenziót olyan értelemben, hogy a közösségnek arra a képességére összpontosít, hogy befogadja és kísérje azokat, akik elkezdik a keresztyén beavatást.

3. Az *Antiquum ministerium* újdonsága

Ferenc pápa motu proprio-jának újdonsága éppen a pápa javaslatában áll. A világiak szolgálata azoknak a teológiai tanulmányoknak az útjához kapcsolódik, amelyet a papjelöltek a szemináriumban végeznek. Az *Antiquum ministerium* kaput nyit azon világiak intézménye előtt, akik egy megkülönböztetési folyamat után vonatkoztatási pontokká válnak a közösségben a katekézis területén.

Az *Antiquum ministerium* véleményem szerint olyan katekézist mutat be, amely ennek a két ikerfogalomnak a kapcsolatában válik erőssé: 1. keresztség-szolgalat; 2. közösség-evangelizáció.

3.1 Keresztség-szolgalat

A keresztség-szolgalat kettős kifejezést már az *Evangelii gaudium* is bemutatta, amikor emlékeztetett, hogy minden megkeresztelt ember misszionárius, és hogy minden karizma arra hivatott, hogy hivatásának megfelelően részét adja az evangélium hirdetéséhez. Az *Antiquum ministerium* 2. pontjában ez áll: „A keresztyén közösség kezdettől fogva megtapasztalta a szolgálat széles körű formáját, mely olyan férfiak és nők szolgálatán keresztül konkretizálódott, akik a Szentlélek működésének engedelmeskedve az egyház építésének szentelték életüket. A karizmák, amelyeket a Szentlélek soha nem szűnik meg kiárasztani a megkereszteltekre, bizonyos pillanatokban a keresz-

tény közösség közvetlen szolgálatának látható és kézzelfogható formájára találtak annak sokféle megnyilvánulásában, olyannyira, hogy a közösség számára nélkülözhetetlen diakóniaként lett elismertve.” (AM 2)

3.2 Közösség-evangelizáció

Ami a közösséget illeti, a pápa az *Evangelii gaudiumban* átfogó megtérést javasolt a misszió szolgálatához. A motu proprio-ban arra emlékeztet, hogy az egész Egyház misszionárius, és a szolgálatok miképpen adják részüket az evangelizáló kihíváshoz: „Ha az első keresztény közösségek életét nézzük, amelyek az evangélium terjesztésére és kibontakoztatására kötelezték el magukat, ez a mai Egyházat is arra ösztönzi, hogy megértse, melyek lehetnek azok az új kifejezési formák, amelyekkel továbbra is hűségesek maradhatunk az Úr szavához, hogy evangéliuma eljusson minden teremtményhez.” (AM 2)

A katekéta olyan megkeresztelt személy, aki hallgatja az Úr hívását, körülnéz a környezetében, és a közösség stabil szolgálatába áll. A katekéta beiktatása, szolgálata „feléleszti minden megkeresztelt személyes lelkesedését, és újjáéleszti a tudatot, hogy meghívást kaptunk a közösségben betöltött küldetésre. Ez azt igényli, hogy hallgassunk a Szentlélek hangjára, aki soha nem mulasztja el termékeny jelenlétét. A Szentlélek ma is arra hív férfiakat és nőket, hogy induljanak el, és találkozzanak sokakkal, akik várják, hogy megismerjék a keresztény hit szépségét, jóságát és igazságát.” (AM 5)

A katekéta mint hitoktató, tanító és műsztagógus „elsősorban arra hivatott, hogy a hit továbbadásának lelkipásztori szolgálatában fejtsse ki kompetenciáját, a hit továbbadásában, amely a hit különböző szakaszaiban bontakozik ki: az első igehirdetéstől, amely a kérügmát vezeti be, a tanításon át, amely tudatosítja a Krisztusban való új életet, és különösen felkészíti a keresztény beavatás szentségeire, egészen a folyamatos képzésig, amely lehetővé teszi, hogy minden megkeresztelt személy mindig készen legyen, hogy mindenkinek megadja a feleletet, »aki csak kérdezi, mi az alapja a reményeteknek« (1Pét 3,15). A katekéta egyúttal a hit tanúságtevője, mester és műsztagógus, társ, kísérő és pedagógus, aki az Egyház nevében oktat. Ez az identitás csak az imádság, a tanulás és a közösség életében való közvetlen részvétel révén alakulhat ki hitelesen és felelősséggel.” (AM 6)

Nem kell minden katekétának beiktatottnak lennie, csak azoknak, akik képzettségüknél és készségüknél fogva más katekéták képzésének szolgálatába állnak, gondoskodnak a katekéták koordinálásáról, és rendelkezésre állnak a püspök esetleges kérésére, hogy más helyeken kísérjék a katekézist. Az *Antiquum ministerium* a beiktatott katekétákat a következőképpen jellemzi a 8. pontjában: „A beiktatott világi katekétai szolgálatra olyan mély hitű és emberi érettségű férfiak és nők kapnak meghívást, akik aktívan részt vesznek a keresztény közösség életében, képesek a befogadó vendégszeretetre, a nagylelkűségre és a testvéri közösség életére, megfelelő bibliai, teológiai, lelkipásztori és pedagógiai képzésben részesülnek, hogy a hit igazságának figyelmes közvetítői legyenek, és akik már előzetesen tapasztalatot szereztek a katekézisben. Fontos, hogy hűséges munkatársai legyenek a papoknak és a diakónusoknak, szükség esetén rendelkezésre álljanak a szolgálat gyakorlásában, és igazi apostoli lelkesedés éltesse őket.” (AM 8)

Elmondhatjuk, hogy az *Evangelii gaudium* vonatkoztatási pontként és forrásként van jelen az *Antiquum ministeriumban*, olyan értelemben, hogy bemutatja az evangelizáció kihívásait és az egyház részéről szükséges válaszokat. Ami a katekézist illeti, az *Evangelii gaudium* a kérügmára és a műsztagógiára helyezi a hangsúlyt, így a katekézis javaslatait mint igazi első igehirdetést mutatja be. Az *Antiquum ministerium* felismeri a megújult katekézis sürgősségét, és rendkívüli jelentőséget tulajdonít a katekétának, akinek hivatását és küldetését az evangelizáció szolgálatában álló igazi szolgálattá teszi.

Befejezés

A *katekézis direktórium*a és az *Antiquum ministerium* kiemeli a megkülönböztetés igazi folyamatának fontosságát ahhoz, hogy felismerjük azoknak a katekétáknak a hivatását, akikre szükségünk van. Ahogy olykor Ferenc pápa mondja, nem katekétaként dolgozunk, hanem mindig katekéták vagyunk, mert ez Istentől jövő hivatás és szolgálat.

Élt a 20. században Spanyolországban egy püspök, akit igazi katekétának és a katekéták mestérének tartottak. Ő azt mondta, hogy „a katekézis maga a katekéta”. Szent Manuel González, gondot fordított a katekéták képzésére és prófétai módon élte meg ezt a gondolatát, amely már valóssággá vált a kateketiai megfontolásban: hozzáértő katekétákra van szükség, akik közösségeiken belül igazi szolgálattá válhatnak.

Irodalomjegyzék

Ferenc pápa. (2014). *Evangelii gaudium*. Szent István Társulat.

Ferenc pápa. (2021). Antiquum Ministerium. *Acta Apostolicae Sedis*, 113(6), 527–533.

https://www.vatican.va/content/francesco/en/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20210510_antiquum-ministerium.html

Új Evangelizáció Pápai Tanácsa. (2022). *A katekézis direktórium*a. Szent István Társulat.